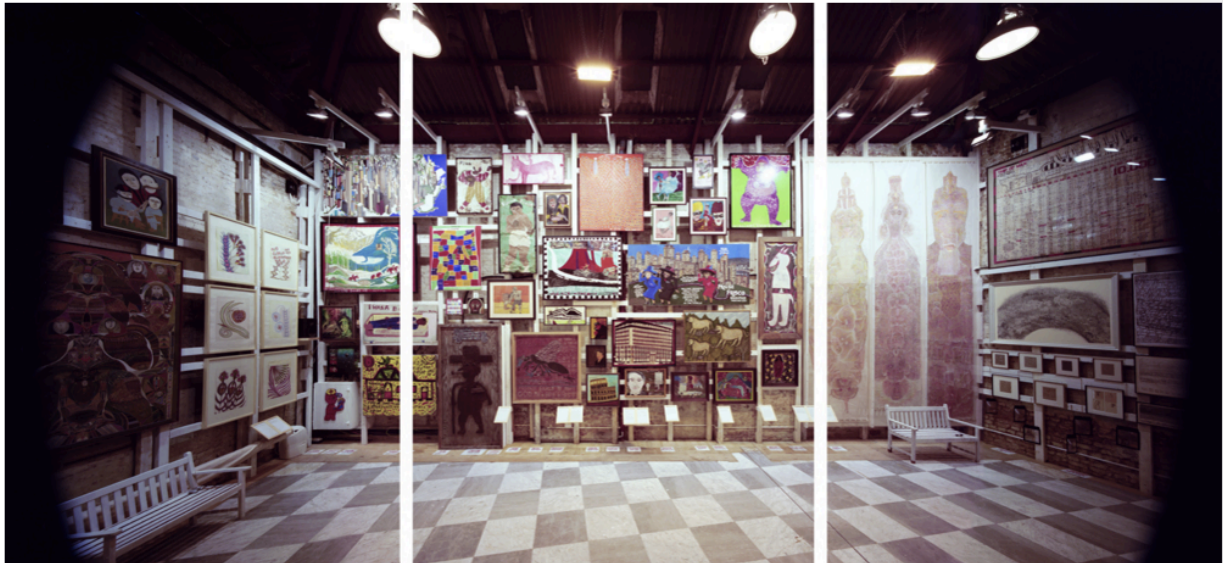

April 20, 2016

Lia Mast

Outsider art; grenzen vervagen

Op dit moment zijn er twee museums die outsider art centraal zetten te bezoeken in Nederland. Het nieuwe [Outsider Art Museum](#) dat in maart dit jaar in Amsterdam opende en [The Museum of Everything](#) in de [Kunsthall](#) in Rotterdam. Hiermee lijkt de stroming steeds populairder te worden. Dit roept vragen op over het verschil tussen outsider art en gevestigde kunst: wordt dit verschil steeds kleiner?

Art brut en outsider art

'Art brut' en 'outsider art' zijn termen die gebruikt worden voor kunst dat gemaakt is buiten de gevestigde kunstorde en samenleving. Je kunt hierbij denken aan kunst gemaakt door psychiatrische patiënten, mensen met een verstandelijke beperkingen of gedetineerden. De term outsider art wordt hiernaast ook gebruikt voor autodidacte kunstenaars die nooit buiten de samenleving zijn getreden.

Art brut en outsider art

'Art brut' en 'outsider art' zijn termen die gebruikt worden voor kunst dat gemaakt is buiten de gevestigde kunstorde en samenleving. Je kunt hierbij denken aan kunst gemaakt door psychiatrische patiënten, mensen met een verstandelijke beperkingen of gedetineerden. De term outsider art wordt hiernaast ook gebruikt voor autodidacte kunstenaars die nooit buiten de samenleving zijn getreden.

Hans Prinzhorn (6 juni, 1886 – 14 juni, 1933) was één van de belangrijkste verzamelaars van outsider art. Hij werkte als psychiater in een psychiatrisch ziekenhuis in Duitsland. Tijdens zijn werkperiode breidde hij de bestaande psychiatrische kunstcollectie uit naar 5000 werken. Zijn verzameling, de Prinzhorn Collectie, wordt nog steeds getoond in de Universiteit van Heidelberg. Ook schreef hij een boek over outsider art, *Bildneri der Geisteskranken* (*Artistry of the Mentally Ill*), een studie over kunst gemaakt door psychiatrische patiënten. Het boek werd enthousiast ontvangen in de kunstwereld en een inspiratiebron voor kunstenaars, waaronder Jean Dubuffet.

Jean Dubuffet en art brut

Jean Dubuffet (31 juli 1901 – 12 mei 1985) was een Franse schilder en beeldhouwer. Dubuffet staat bekend als de bedenker van de term 'art brut'. Hij was een geschoolde kunstenaar, maar koos ervoor dit te verwerpen na het zien van de verzamelde werken van Prinzhorn. Hij vond de gevestigde kunst commercieel en volgens hem kon dit nooit puur zijn. In art brut zag hij een ruwheid, naïviteit en directheid die hij erg bewonderde. Hij begon deze kwaliteiten ook te aspireren in zijn eigen werk. Ook verzamelde hij art brut werken voor zijn eigen collectie.

Bildnerei der Geisteskranken van Hans Prinzhorn

Jean Dubuffet - Portrait du soldat Lucien Geominne - 1950

Het werk van Dubuffet doet primitief aan en is figuratief te noemen. Je ziet duidelijk de invloeden van kindertekeningen en psychiatrische patiënten. Dubuffet gebruikte in zijn schilderwerk een techniek waarmee hij structuur aanbracht door zijn verf te vermengen met zand, glas of stro. Dit geeft het primitieve ogende werk nog een extra dimensie. Zijn beeldhouwwerken zijn van eenzelfde ongeraffineerde aard.

Jean Dubuffet - Four Characters - 1974

Jean Dubuffet - Jardin d'émail -1974 - Kröller Muller Museum

In de jaren 70 wordt de term 'outsider art' bedacht door kunster criticus Roger Cardinal. Naast een Engelse vertaling voor 'art brut', kan deze term breder worden gebruikt. Niet alleen kunstenaars buiten de samenleving vallen onder outsider art, maar ook autodidacte en ongeschoolde kunstenaars vallen hieronder.

De 55e biënnale van Venetië

In 2013 was de biënnale van Venetië podium voor outsider art, waarmee de stroming bekendheid en populariteit verwierf. De biënnale van Venetië wordt elke twee jaar gehouden. Het is één van de grootste kunstmanifestaties van de wereld, waar 28 landen aan meedoen. Nederland heeft een eigen paviljoen laten bouwen, het Rietveldpaviljoen, dat gebruikt wordt als expositieruimte. Naast de exposities die door de landen zelf worden voorgedragen is er elke editie een thematentoonstelling, samengesteld door een curator.

The Encyclopedic Palace of the World

De 55e biënnale kreeg de titel *Il Palazzo Enciclopedico (The Encyclopedic Palace)*, naar een werk van autodidact kunstenaar Marino Auriti (1891–1980). Auriti was een Italiaans-Amerikaanse kunstenaar, hij verhuisde in de jaren 20 van Italië naar Amerika. Daar werkte hij als automonteur, maar hij had passie voor architectuur. Hij werkte drie jaar lang zelfstandig aan een schaalmodel van *Il Palazzo Enciclopedico*. Dit gebouw ontwierp hij om alle menselijke kennis en ontdekkingen in te huisvesten: “All the works of man in whatever field, discoveries made and those which may follow.” Het werk is eigendom van het American Folk Art Museum in New York.

Marino Auriti met het 'Encyclopedic Palace of the World' - c. 1950s - Collectie American Folk Art Museum, New York

33 jaar na de dood van deze kunstenaar is het werk de inspiratie geweest voor curator Massimiliano Gioni als thema voor de biënnale. Gioni nam het uitgangspunt van dit werk en gebruikte het om de biënnale en thematentoonstelling richting te geven.

“The biennale model itself is based on the impossible desire to concentrate the infinite worlds of contemporary art in a single place: a task that now seems as dizzyingly absurd as Auriti’s dream.”

De vele hedendaagse kunstenaars uit verschillende landen bij elkaar brengen en tot een geheel maken lijkt net zo’n moeilijke en idealistische opgave als het realiseren van Auriti’s ontwerp. Hiernaast wil hij met de thematentoonstelling de lijnen vervagen tussen beroepskunstenaars en amateurs, outsiders en insiders. De thematentoonstelling draaide om kunstenaars buiten de gevestigde paden en toonde ook het model van Auriti. Het werk verwierf internationale bekendheid hierdoor.

The Encyclopedic Palace of the World op de biënnale van Venetië 2013

Shinichi Sawada in Outsider Art Museum

Eén van de andere kunstenaars in deze tentoonstelling was de hedendaagse Japanse kunstenaar Shinichi Sawada. Sawada is autistisch, heeft een aangeboren afwijking en praat nauwelijks. Hij maakt keramieke beelden op een zeer perfectionistische manier. De tentoonstelling van zijn werk tijdens de biënnale betekende ook voor hem internationale bekendheid.

Shinichi Sawada - Untitled - 2006-7 Foto: Francesco Galli

Shinichi Sawada - Untitled - 2006-7 Foto: Francesco Galli

Het pas in Amsterdam geopende *Outsider Art Museum* toont ook werk van Sawada. Het museum richt zich op actuele kunst en opkomend talent. In de vaste tentoonstelling toont het museum ruim 100 werken van Engelse, Nederlandse, Franse en Iraanse kunstenaars. Hiernaast is er een speciale thema ruimte ingericht met Japanse outsider artists, waar Sawada onderdeel van is.

The Museum of Everything

The Museum of Everything is een Britse collectie van outsider art, in de vorm van een rondreizend museum. De tentoonstelling omvat een overzicht van meer dan honderd kunstwerken uit de 19e, 20e en 21e eeuw. Eén van de meer bekende kunstenaars is, Augustin Lesage (1876-1954), ontdekt door Jean Dubuffet. Lesage was een mijnwerker in Frankrijk, toen hij een stem hoorde die hem voorspelde ooit een schilder te worden. Het werk van Lesage bestaat uit grote schilderijen waarin symmetrie een belangrijke rol speelt. Het zijn erg gedetailleerde schilderijen met talloze patronen.

Augustin Lesage - Les grandes oeuvres ne s'élaborent que dans le recueillement et le silence - 1923 tot 1925 Foto: Collection de l'Art Brut, Lausanne

Net als Gioni wil dit rondreizende museum de lijnen vervagen tussen professionele en autodidacte kunstenaars. Het heeft weer een andere kijk op outsider art, het verwerpt deze en soortgelijke termen juist. Ze spreken liever van onontdekte, onbedoelde en ongetrainde kunstenaars. Zo vertelt de Britse oprichter van The Museum of Everything, James Brett: "Het is onze taak om deze kunstenaars binnen de context van de kunst te plaatsen en ze niet buiten te sluiten als outsiders. Wij strijden voor het universele recht op vrije beeldende expressie... niet voor een kleine groep van uitverkorenen, maar voor iedereen!"

Guo Fengyi, The Museum of Everything foto:Thijs Wolzak

Van outside naar inside

De kunstwereld is een aparte cultuur met eigen regels. Als geschoolde kunstenaar is het soms moeilijk om vrijheid hierin te vinden. Als 'outsider' ben je vrij te doen wat je wilt, de kunst is puur. Als kunstenaar is er ook een streven om maatschappelijk relevant te zijn, waar outsider kunstenaars dit vaak onbedoeld juist zijn.

Uiteraard zijn er in de hedendaagse tijd minder grote verschillen tussen professionals en amateurs in de kunstwereld. De autodidacte kunstenaar is erg relevant in de kunstwereld, een diploma is zeker geen vereiste meer. Ook is de ruwe kunst, of kunst geheel vanuit de binnenwereld, geaccepteerd op kunstacademie en in galerie en museum. De term 'outsider art' is nog steeds geheel relevant in het aanduiden van de afkomst van bepaald werk, maar ik betwijfel of het nog gebruikt kan worden om relevante verschillen aan te duiden. Deze museums brengen de outsider, met of zonder label, toch een stapje dichterbij de 'insiders'.

The Museum of Everything is nog tot 22 mei te bezoeken in de [Kunsthal](#) in Rotterdam

Het [Outsider Art Museum](#) heeft een vaste collectie in de Hermitage in Amsterdam

Omslagfoto: – Christopher Rudquist – The Museum of Everything – Londen